

บทอาชยานภาษาไทย

ระดับประถมศึกษา

หนังสืออ่านเพิ่มเติม
บทอาขยานภาษาไทย
ระดับประถมศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม
บทอาขยานภาษาไทย ระดับประถมศึกษา ขึ้น กระทรวง
ศึกษาธิการได้พิจารณาแล้วอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ใน
โรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๒

(นายบุญลือ ทองอยู่)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม บทอาขยานภาษาไทย ระดับประถมศึกษา นี้ จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อรวบรวมบทอาขยาน บทหลักและตัวอย่างบทรอง ที่คัดเลือกโดยคณะกรรมการคัดเลือกบทอาขยานภาษาไทยสำหรับนักเรียน ซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามดำริของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายสมศักดิ์ ปรีศนานันทกุล)

อาขยานบทหลักเป็นบทกวีนิพนธ์ที่ไพเราะ มีความถูกต้องทางฉันทลักษณ์และให้คติสอนใจ คัดเลือกจากหนังสือเรียนภาษาไทย ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ หากในชั้นเรียนใดมีบทที่สมควรคัดเลือกไม่เพียงพอ คณะกรรมการก็ได้คัดสรรตอนที่ไพเราะใหม่ จากบทประพันธ์ภายนอกหนังสือเรียน เช่น ดอกสร้อยสุภาวดี บทประพันธ์อธิบายสุภาวดี ที่เห็นว่าเป็นบทที่ไพเราะสอนใจ เป็นแบบแผนในการแต่งคำประพันธ์นำมาให้ท่องแทน สำหรับบทรองที่รวบรวมมาจัดพิมพ์นี้ ได้คัดเลือกมาให้เพียงตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูในการเลือกบทรองในโรงเรียนของตนเอง ตัวอย่างบทรองได้คัดเลือกจากเพลงพื้นบ้านของภาคต่างๆ ซึ่งมีผู้รวบรวมไว้และจากบทกวีนิพนธ์ร่วมสมัยของกวีผู้มีผลงานที่ได้รับการยกย่อง

จากองค์กรต่างๆ รูปแบบการประพันธ์ของบทอาขยาน มีความหลากหลายเหมาะกับวัยของผู้เรียนตามระดับชั้น เช่น ในระดับประถมศึกษาจะเป็นกลอนสี่ กลอนหก และกลอนแปด กาพย์ยานี กาพย์ฉับง และกาพย์สุรางคนางค์ ส่วนระดับมัธยมศึกษาจะเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต ฯลฯ

ช่วงเวลาในการท่องอาขยาน ครูสามารถพิจารณาตามความเหมาะสม และควรจัดเวลาให้ท่องพร้อมกันทั้งชั้น เพื่อว่านักเรียนจะได้สัมผัสอีกมิติหนึ่งของภาษา คือนักเรียนแต่ละคนจะได้ฝึกการใช้ท่วงทำนองการขับพร้อมกับนักเรียนคนอื่น ครูอาจสอนให้นักเรียนขับเป็นทำนองเพลงไทยด้วยก็ได้ เช่น นางนาค เทพทอง จำปาทองเทศ ฯลฯ ตามความเหมาะสม

ในการให้นักเรียนท่องอาขยาน ครูจำเป็นต้องบอกจุดประสงค์ของการท่องว่า มุ่งให้นักเรียนรู้คุณค่าและซาบซึ้งในความไพเราะของบทร้อยกรอง เป็นพื้นฐานของการแต่งคำประพันธ์ เป็นสื่อถ่ายทอดคตินิยม และข้อคิดที่เป็นประโยชน์สำหรับเยาวชน รวมทั้งเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกทางวัฒนธรรมของคนในชาติ ในฐานะรากร่วมทางวัฒนธรรม

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการผู้คัดเลือก
บทยานยานซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงาน
ต่างๆ รวมทั้งผู้ให้ความร่วมมือที่ทำให้การคัดเลือกบทยานยานสำเร็จลงด้วยดี เป็นคุณประโยชน์ต่อนักเรียนทั้ง
ในความรู้และในความมั่งคั่งแห่งจิตใจ

(นายอ๋อง จันทวานิช)

รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รักษาราชการแทน

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๕ มิถุนายน ๒๕๔๒

สารบัญ

แนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน บทอาชยานภาษาไทย	ก
รายการบทอาชยานบทหลัก ระดับประถมศึกษา	จ
รายการตัวอย่างบทอาชยานบทรอง ระดับประถมศึกษา	ช
บทอาชยานบทหลัก ระดับประถมศึกษา	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑	
แมวเหมียวแยกเขี้ยวยิงฟัน	๑
รัก เมืองไทย	๒
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒	
ไก่แจ้	๓
รักษาป่า	๔
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓	
เด็กน้อย	๕
วิชาหนาเจ้า	๖
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔	
ปากเป็นเอกเลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ข้าวดีเป็นตรา	๗
พฤษภกาสร	๘
สยามานุสสติ	๙

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	
คนเป็นที่พึ่งแก่ตน	๑๐
วิชาเหมือนสินค้า	๑๑
ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ	๑๒
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖	
ผู้ชนะ	๑๓
เป็นมนุษย์หรือเป็นคน	๑๔
โคลงโลกนิติ	๑๕

ตัวอย่างบทอาชยานบทรอง ระดับประถมศึกษา

กาเหว่า	๑๙
เจ้าดวงมาลา	๒๐
ไทยรวมกำลังตั้งมั่น (พระร่วง)	๒๑
ปากใดเกินบ่มีความรู้	๒๒
ฝนตก แดดออก	๒๓
เพลงชาติ	๒๔
เพลงยาวเจ้าอิศรญาณ	๒๖
มาลี	๒๗
อนึ่งเวลากิน	๒๘
อย่างนั่งไกล่ตุ้งเงินคำ	๒๙

แนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน บทอาชยานภาษาไทย

นิยามและความเป็นมา

นิยาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้นิยามคำ “อาชยาน” ไว้ว่า บทท่องจำ การเล่า การบอก การสวด เรื่อง นิทาน

อาชยาน อ่านออกเสียงได้สองอย่างคือ อา-ชะ-หฺยาน หรือ อา-ชะ-ยาน

ความเป็นมา การท่องอาชยานในระยะแรก (พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๗๘) เป็นการท่องจำบทร้อยกรองที่ถือว่าไพเราะซึ่งตัดตอนมาจากหนังสือวรรณคดี โดยนำมาให้ท่องประมาณ ๓-๔ หน้า และมีการท่องบทอาชยานติดต่อกันเรื่อยมา การท่องบทอาชยานจะใช้เวลาก่อนเลิกเรียนตอนเย็นเล็กน้อย และให้นักเรียนท่องพร้อมๆ กันทั้งห้อง แต่เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ จนถึงหลักสูตรฉบับปรับปรุง

พุทธศักราช ๒๕๓๓ ในหลักสูตรทุกหลักสูตรที่กล่าวมา นั้น มิได้ระบุให้ชัดเจนเกี่ยวกับการให้ห้องบทธาขยาน จึงเป็นสาเหตุให้การห้องบทธาขยานเริ่มจางหายไปจากสถานศึกษาบางแห่ง จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ จึงได้มีการกำหนดให้ห้องบทธาขยานในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ก็ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายกำหนดให้มีการห้องบทธาขยานอย่างจริงจังในสถานศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๔๒ เป็นต้นไป ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสมองจอบรรยากาศที่มีความไพเราะ ให้คิดสนใจ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งเห็นความงดงามของภาษา และเห็นคุณค่าของภาษาและวรรณคดีไทย ที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ ที่ควรค่าแก่การรักษาและสืบสานให้คงอยู่ตลอดไป รวมทั้งยังช่วยกล่อมเกลาจิตใจที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดียิ่งอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการห้องบทธาขยาน

๑. เพื่อให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าของภาษาไทย และให้ซาบซึ้งในความไพเราะของบทร้อยกรอง

๒. เพื่อเป็นพื้นฐานในการแต่งคำประพันธ์
๓. เพื่อให้เป็นสื่อในการถ่ายทอดคุณธรรม คติธรรม และข้อคิดที่เป็นประโยชน์แก่เยาวชน
๔. เพื่อส่งเสริมให้มีจิตสำนึกทางวัฒนธรรมของคนในชาติในฐานะ “รากร่วมทางวัฒนธรรม”

บทอาขยานที่กำหนดให้ท่องจำ

บทอาขยานที่จะให้นักเรียนท่องจำนั้น แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ บทอาขยานที่เป็นบทหลัก บทรองและบทเลือกอิสระ

บทหลัก หมายถึงบทอาขยานที่กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดให้นักเรียนท่องจำเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศ โดยให้ท่องจำทุกชั้น ทุกภาคเรียน ตามรายการบทอาขยานบทหลักหน้า จ-ฉ

บทรอง หมายถึงบทอาขยานที่ครูผู้สอนหรือสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดให้นักเรียนท่องจำเสริมจากบทอาขยานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด (บทหลัก) เป็นบทร้อยกรองที่มีลักษณะตรงตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกบทอาขยาน อาจเป็นบทร้อยกรองที่แสดงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก คำวขอ ผญา

เพลงชาน้อง เพลงร้องเรือ บทกวีร่วมสมัยที่มีคุณค่า ฯลฯ
โดยกำหนดให้ท่องจำภาคเรียนละ ๑ บทเป็นอย่างน้อย

บทเลือกอิสระ หมายถึงบทอาขยานที่นักเรียน
แต่ละคนชื่นชอบและเลือกสรรมาท่องเองด้วยความสมัครใจ
โดยความเห็นชอบของครูผู้สอนหรือสถานศึกษา อาจ
เป็นบทร้อยกรองที่มีผู้แต่งไว้ หรือเป็นบทร้อยกรองที่
นักเรียนแต่งขึ้นเอง หรือผู้ปกครองเป็นผู้แต่งขึ้นก็ได้
แต่ต้องบอกได้ว่ามีเหตุผลอย่างไรจึงได้เลือกบทร้อยกรอง
นั้นๆ มาท่องจำเป็นบทอาขยานของตนเอง

เกณฑ์การคัดเลือกบทอาขยานบทรองและบทเลือกอิสระ

ในการคัดเลือกบทอาขยาน ควรพิจารณาบท
ร้อยกรองที่มีลักษณะดังนี้

- ๑) มีเนื้อหา ความยากง่ายเหมาะสมกับวัย
- ๒) มีความยาวพอเหมาะพอควร
- ๓) มีคุณธรรม คติธรรม ให้แนวทางการดำเนิน
ชีวิตที่ดีงาม
- ๔) มีสุนทรียรสทางภาษา
- ๕) มีความถูกต้องตามฉันทลักษณ์
- ๖) มีรูปแบบที่หลากหลาย

รายการบทความานบทหลัก ระดับประถมศึกษา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

แมวเหมียวแยกเขี้ยวยิงฟัน* ใน หนังสือ ดอกสร้อยสุภาวดี

รัก เมืองไทย ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด พื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เล่ม ๒ หน้า ๑๑๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

ไก่แจ้* ใน หนังสือ ดอกสร้อยสุภาวดี

รักษาป่า ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ เล่ม ๒ หน้า ๑๒๓

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เด็กน้อย ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด พื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เล่ม ๑ หน้า ๑๓

วิชาหนาเจ้า ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เล่ม ๒ หน้า ๙๖

*อยู่นอกหนังสือเรียน ในการพิมพ์หนังสือเรียนภาษาไทยครั้งต่อไป
กรมวิชาการจะจัดพิมพ์ไว้ท้ายเล่ม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา*

ใน หนังสือ บทประพันธ์อธิบายสุภาษิต

พฤษภกาสร ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด พื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เล่ม ๑ หน้า ๕๘

สยามานุสสติ ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด พื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เล่ม ๑ หน้า ๑๑๖

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ตนเป็นที่พึ่งแก่ตน* ใน หนังสือ บทประพันธ์อธิบายสุภาษิต

วิชาเหมือนสินค้า* ใน หนังสือ ดรุณศึกษา เล่ม ๓

ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
เล่ม ๑ หน้า ๙๔-๙๕

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ผู้ชนะ ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่ม ๑ หน้า ๘๑

เป็นมกุษย์หรือเป็นคน ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
เล่ม ๑ หน้า ๑๔๐

โคลงโลกนิติ ๓ บท ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่ม ๒ หน้า ๑๒๒-๑๒๓

รายการตัวอย่างบทอาชยานบทรอง ระดับประถมศึกษา

๑. กาเหว่า (เพลงกล่อมเด็ก ภาคกลาง)
๒. เจ้าดวงมาลา (บทเชิดดอกไม้ เพลงพื้นบ้านภาคใต้)
๓. ไทยรวมกำลังตั้งมั่น (พระร่วง) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
๔. ปากโตเกินभीความฮู้
(ประมวลธรรมยอดคำสอน ภาษาไทยกลางและภาษาไทยอีสาน)
๕. ฝนตก แดดออก ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
๖. เพลงชาติ นภลัย สุวรรณธาดา
๗. เพลงยาวเจ้าอิศรญาณ สุภานิตอิศรญาณ
๘. มาลี (เงาะป่า) พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ-
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๙. หนึ่งเวลาकिन
(วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทคำสอน)
๑๐. อย่างนั่งไกล้ถูงเงินคำ
(วรรณกรรมล้านนา ปู่เจ้าสอนหลาน)

บทอาขยานบทหลัก
ระดับประถมศึกษา

แมวเหมียวแยกเขี้ยวยิงฟัน

แมวเอ๋ยแมวเหมียว

รูปร่างประเปรียวเป็นนักหนา

ร้องเรียกเหมียวเหมียวเดี๋ยวก็มา

เคล้าแข้งเคล้าขาน่าเอ็นดู

รู้จักเอารักเข้าต่อตั้ง

คำคำข้านั่งระวังหนู

ควรนับว่ามันกตัญญู

พอดูอย่างไวใส่ใจเอ๋ย

ของ ทัด เปรียญ

ร้องลำแขกบรเทศ

จาก ดอกสร้อยสุภาษิต

รัก เมืองไทย

คนไทยนี้ดี	เป็นพี่เป็นน้อง
เมืองไทยเมืองทอง	เป็นของคนไทย
คนไทยเข้มแข็ง	ร่วมแรงร่วมใจ
รักชาติยิ่งใหญ่	ไทยสามัคคี
ธงไทยไตรรงค์	เป็นธงสามสี
ทั้งสามสิ่งนี้	เป็นที่บูชา
สีแดงคือชาติ	สีขาวศาสนา
น้ำเงินงามตา	พระมหากษัตริย์ไทย
เรารักเพื่อนบ้าน	ไม่รานรุกใคร
เมื่อยามมีภัย	ร่วมใจป้องกัน
เรารักท้องถิ่น	ทำกินแบ่งปัน
ถิ่นไทยเรานั้น	ช่วยกันดูแล

ของ นภลัย สุวรรณธาดา
 ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เล่ม ๒ หน้า ๑๑๑

ไก่แจ้

ไก่เอ๋ยไก่แจ้

ถึงยามขันขันแซ่กระชั้นเสียง

โก่งคอเรียวร้องซ้องสำเนียง

ฟังเพียงบรรเลงวังเวงดัง

ถ้าตัวเราเหล่านี้หมั่นนึก

ถึงคุณครูผู้ฝึกสอนสั่ง

ไม่มากนักสักวันละสองครั้ง

คงตั้งแต่สุขทุกวันเอ๋ย

ของ หม่อมเจ้าประภากร

ร้องลำนำนางนาค

จาก ดอกสร้อยสุภาษิต

รักษาป่า

นกเอยนกน้อยน้อย	บินล่องลอยเป็นสุขศรี
ขนขาวราวสำลี	อากาศดีไม่มีภัย
ทุกทิศเจ้าเที่ยวท่อง	ฟ้าสีทองอันสดใส
มีป่าพาสุขใจ	มีต้นไม้มีลำธาร
ผู้คนไม่มีโรค	นับเป็นโชคสุขสำราญ
อากาศไร้พิษสาร	สัตว์ขึ้นบานดินชื่นใจ
คนสัตว์ได้พึ่งป่า	มารักษาป่าไม่ไทย
สิ้นป่าเหมือนสิ้นใจ	ช่วยปลูกใหม่ไว้ทดแทน

ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ เล่ม ๒ หน้า ๑๒๓

เด็กน้อย

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย

ความรู้เรายังด้อยเร่งศึกษา
เมื่อเติบโตใหญ่เราจะ得有วิชา
เป็นเครื่องหาเลี้ยงชีพสำหรับตน
ได้ประโยชน์หลายสถานเพราะการเรียน
จงพากเพียรไปเถิดจะเกิดผล
ถึงลำบากตรากตรำก็จำทน
เกิดเป็นคนควรหมั่นขยันเอ๋ย

ร้องลำฝรั่งรำเท้า

ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เล่ม ๑ หน้า ๑๓

วิชาหนาเจ้า

เกิดมาเป็นคน	หนังสือเป็นต้น
วิชาหนาเจ้า	ถ้ามันไม่รู้
อดสูอายเขา	เพื่อนฝูงเยาะเย้ย
ว่าเง่าว่าง	
กลางคนเกิดมา	ไม่รู้วิชา
เคอะอยู่จนโต	ไปเป็นข้าเขา
เพราะเง่าเพราะโง่	บ้างเป็นคนโง่
เที่ยวขอก็มี	
ถ้ารู้วิชา	ประเสริฐหนักหนา
ชูหน้าราศี	จะไปแห่งใด
มีคนปรานี	ยากไร้ไม่มี
สวัสดิ์มงคล	

จาก ประถม ก กา ฉบับหอสมุดแห่งชาติ
ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เล่ม ๒ หน้า ๙๖

ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา

ปากเป็นเอกเหมือนเสกมนตรีให้คนเชื่อ
จะกล่าวถ้อยร้อยคำไม่รำคาญ
เลขเป็นโทโบราณท่านสั่งสอน
การคำนวณควรชำนาญคุณหาเป็น
หนังสือเป็นตรีวิชาปัญญาเลิศ
ยามยากแสนแค้นคับไม่อับจน
ชั่วดีเป็นตราประทับไว้กับโลก
ที่ศูนย์แท้ก็แต่ตัวส่วนชั่วดี

ฉลาดเหลือวาจาปรีชาฉาน
เป็นรากฐานเกิดตนพ้นลำเค็ญ
เร่งสังวรเว่ยไว้ชื่อว่าเล่น
ช่วยให้เด่นด้นักหนารูทำคน
เรียนไปเกิดรู้ไว้ไม่ไร้ผล
ได้เลี้ยงตนด้วยวิชาหาทรัพย์ทวี
ยามวิโยคชีพยับล้มร้างหนี
คงเป็นที่ลือทั่วชั่วฟ้าดิน

ของ ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา
จาก บทประพันธ์อธิบายสุภาษิต

พฤษภกาสร

พฤษภกาสร	อีกกัญชรอันปลดปลง
โททนต์เส่งคง	สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย	มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชีวิต	ประดับไว้ในโลกา

พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เล่ม ๑ หน้า ๕๘

สยามานุสสติ

ใครรานใครรูก้าว	แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ	ขาดดิน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ สิ้นแล
เสียชีพไปเสียสิ้น	ชื่อก้องเกียรติดงาม
หากสยามยังอยู่ยัง	ยืนยง
เราก็กว้างอยู่คง	ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ได้ฤ
เราก็กว้างมอดม้วย	หมดสิ้นสกุลไทย

พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เล่ม ๑ หน้า ๑๑๖

ตนเป็นที่พึ่งแก่ตน

เราเกิดมาทั้งที่ชีวิตหนึ่ง
ควรคะเนพึ่งตนทนกัดฟัน
กสิกิจพณิชยการงานมีเกียรติ
หรือจะขอวิชาอุตสาหกรรม
เอาดวงใจเป็นทุนหนุนนำหน้า
เอาความเพียรเป็นยานประสานกัน
เงินและทองกองอยู่ประตูหน้า
ทรัพย์ในดินสินในน้ำออกคล้ำไป

อย่าหมายพึ่งผู้ใดให้เขาหยัน
คิดบากบั่นตั้งหน้ามานะนำ
อย่าหยาบเหี้ยมดพาลหว่างานต่ำ
เชิญเลือกทำตามถนัดอย่าผัดวัน
เอาปัญญาเป็นแรงมุ่งแข่งขัน
ผลจะบรรลूसู่ประจักษ์
คอยเปิดอ้ายิ้มรับไม่ขับไล่
แหลมทองไทยพร้อมจะช่วยอำนวย

ของ เพิ่ม สวัสดิ์วรรณกิจ
จาก บทประพันธ์อธิบายสุภาษิต

วิชาเหมือนสินค้า

วิชาเหมือนสินค้า	อันมีค่าอยู่เมืองไกล
ต้องยากลำบากไป	จึงจะได้สินค้ามา
จงตั้งเอากายเจ้า	เป็นสำเภานันโสภา
ความเพียรเป็นโยธา	แขนซ้ายขวาเป็นเสาใบ
นิ้วเป็นสายระยาง	สองเท้าต่างสมอใหญ่
ปากเป็นนางงานไป	อักษณาสัยเป็นเสบียง
สติเป็นหางเสือ	ถือท้ายเรือไว้ให้เที่ยง
ถือไว้อย่าให้เอียง	ตัดแล่นเสียงข้ามคงคา
ปัญญาเป็นกลองแก้ว	ส่องดูแถวแนวหินผา
เจ้าจงเอาหูดตา	เป็นล้าดำฟิงดูลม
ชี้เกียดคือปลาร้าย	จะทำลายให้เรือจม
เอาใจเป็นปืนคม	ยิงระดมให้จมไป
จึงจะได้สินค้ามา	คือวิชาอันพิสมัย
จงหมั่นมั่นหมายใจ	อย่าได้คร้านการวิชา

ของเก่า

จาก *ดร.ณศิษา เล่ม ๓*

ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ

มวลมนุษย์ผู้เปรี๊ยะ	ปรีชา เขียวแะ
เพราะใครไฝ่ศึกษา	สิ่งรู้
รู้จักผิดชอบหา	เหตุสอดส่องนา
นี้แหละบุคคลผู้	เพียบด้วยความเจริญ
มวลผู้ซูปรีชา	เสาะวิทยาไม่ห่างเหิน
ผิดชอบกอบไม่เกิน	รู้ดำเนินตามเหตุผล
ชื่อว่าปรีชาดี	ผิดชอบมีพิจารณา
ผู้นั้นจักพลันดล	พิพัฒน์พันจักพรรณนา
ควรเราผู้เยาว์วัย	จงใฝ่ใจการศึกษา
อบรมบ่มวิทยา	ปรุงปรีชาให้เชี่ยวชาญ
ชั้นนี้จักชื่อว่า	มีปัญญาไม่สมฐาน
ต้องหัดดัดสันดาน	กอบวิจารณ์ใช้ปัญญา

ของ พระยาอุปกิตศิลปสาร

ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เล่ม ๑ หน้า ๙๔-๙๕

ผู้ชนะ

เมื่อทำการสิ่งใดด้วยใจรัก
 ด้วยใจรักเป็นแรงที่เร้าเริง
 เมื่อทำการสิ่งใดใจบากบั่น
 ถึงเหนื่อยยากพากเพียรไม่ละวาง
 เมื่อทำการสิ่งใดใจจดจ่อ
 ทำด้วยใจเป็นชีวิตคอยติดตาม
 เมื่อทำการสิ่งใดใคร่ครวญคิด
 ใช้สมองตรองตรึงคิดพิจารณา
 ความสำเร็จจะว่าไกลก็ใช่ที่
 ถ้าจริงจังตั้งใจไม่ยากเย็น

ถึงงานหนักก็เบาลงแล้วครึ่งหนึ่ง
 ให้มุ่งมั่นผันถึงซึ่งปลายทาง
 ไม่ไหวหวั่นอุปสรรคเป็นขวากขวาง
 งานทุกอย่างเสร็จเพราะกล้าพยายาม
 คอยเติมต่อตั้งใจไม่คิดขาม
 บังเกิดผลงอกงามตามต้องการ
 เห็นถูกผิดแก้ไขให้พ้นผ่าน
 ปรากฏงานก้าวไกลไม่ลำเค็ญ
 จะว่าไกลฤกษ์มีอยู่ให้เห็น
 และจะเป็นผู้ชนะตลอดกาล

ของ บุญเสริม แก้วพรหม
 ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่ม ๑ หน้า ๘๑

เป็นมนุษย์หรือเป็นคน

เป็นมนุษย์เป็นได้เพราะใจสูง

ถ้าใจต่ำเป็นได้แต่เพียงคน

ใจสะอาด ใจสว่าง ใจสงบ

เพราะทำถูกพูดถูกทุกเวลา

ใจสกปรกมืดมัวและร้อนรุ่ม

เพราะพูดผิดทำผิดจิตประวิง

คิดดูเถิดถ้าใครไม่อยากตก

ให้ใจสูงเสียได้ก่อนตัวตาย

เหมือนหนึ่งยังมีดีที่แววชน

ย่อมเสียที่ที่ตนได้เกิดมา

ถ้ามีครบควรเรียกมนุษย์

เปรมปรีดาคืนวันสุขสันต์จริง

ใครมีเข้าควรเรียกว่าผีสิง

แต่ในสิ่งนำตัวกลัวอบาย

จงรีบยกใจตนรีบชวนชวาย

ก็สมหมายที่เกิดมาอย่าเชื่อนอัย

ของ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

จาก หัวข้อธรรมในคำกลอน

ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่ม ๑ หน้า ๑๔๐

โคลงโลกนิติ

เสียดินสงวนศักดิ์ไว้	วงศ์หงส์
เสียดักดิ์สู้ประสงค์	สิ่งรู้
เสียดูเร้งดำรง	ความสัตย์ ไฉน
เสียดัตย์อย่าเสียดู	ชีพม้วยมรณา
ความรู้ดูยิ่งล้ำ	สินทรัพย์
คิดค่าควรเมื่อนับ	ยิ่งไซ้
เพราะเหตุจกอยู่กับ	กายอาด- มาณ
โจรจกเบียนบ่ได้	เร้งรู้เรียนเอา
เว้นวิจารณ์ว่างเว้น	สดับฟัง
เว้นที่ถามอันยัง	ไปรู้
เว้นเล่าลิขิตสัง-	เกตว่าง เว้นนา
เว้นตั้งกล่าวว่ามี	ปราชญ์ได้ฤมี

พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร
ใน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่ม ๒ หน้า ๑๒๒-๑๒๓

ตัวอย่างบทอาขยานบทรอง
ระดับประถมศึกษา

กาเหว่า

เจ้านกกาเหว่าเอย
 แม่กาก็หลงรัก
 คาบเอาข้าวมาเผื่อ
 ถนอมไว้ในรังนอน
 ปีกเจ้ายังอ่อนคลอแคล
 แม่กาพาไปกิน
 ดินเจ้าเหยียบสาหร่าย
 กินกั๊กแลกินกั๊ก
 กินแล้วก็โผมา
 ยังมีนายพราน
 ยกปืนขึ้นส่อง
 ตัวหนึ่งว่าจะดัม
 กินนางแม่กาดำ

ไข่ไว้ให้แม่กาฟัก
 คิดว่าลูกในอุทร
 ไปคาบเอาเหยื่อมาป้อน
 ซ่อนเหยื่อมาให้กิน
 ท้อแท้จะสอนบิน
 ที่ปากน้ำพระคงคา
 ปากก็ใช้หาปลา
 กินหอยกระพังแมงดา
 จับที่ต้นหว้าโพธิ์ทอง
 เที้ยวเยียมเยียมมองมอง
 จ้องเอาแม่กาดำ
 อีกตัวหนึ่งนั้นว่าจะยำ
 คำวันนี้คุณแม่า

จาก บทกลอนกล่อมเด็ก

รวบรวมโดย หอพระสมุดวชิรญาณ

เจ้าดวงมาลา

ไปวัดด้วยข้า
เด็ดเจ้าวันนี้
ทำบุญด้วยกัน

เจ้าดวงมาลา

ทำบุญด้วยกัน
จะไปสู่สวรรค์

เถิดเจ้าดวงมาลา

จาก บทเชยุดอกไม้
เพลงพื้นบ้านภาคใต้

ไทยรวมกำลังตั้งมั่น
 จะสามารถป้องกันชั้นแข็ง,
 ถึงแม้ว่าศัตรูผู้มีแรง
 มายุกุทธ์แย่งก็จะปลาดไป
 ขอแต่เพียงไทยเราอย่าผลาญญาติ;
 ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่;
 ไทยอย่ามุ่งร้ายทำลายไทย,
 จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวังเมือง.
 ให้นานาภาษาเขานิยม
 ชมเกียรติยศฟูเฟื่อง;
 ช่วยกันบำรุงความรุ่งเรือง,
 ให้ชื่อไทยกระเดื่องทั่วโลกา.
 ช่วยกันเต็มใจใฝ่ผดุง
 บำรุงทั้งชาติศาสนา,
 ให้อยู่จนสิ้นดินฟ้า;
 วัฒนาเถิดไทย, ไชโย!

พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 จาก บทละครพูดคำกลอนเรื่อง พระร่วง

ปากใดเกินบ่มีความรู้
มักลบหลู่คำมวนจิบหาย
มือบายย้อมแดงด้วยหมาก
ปากอันนั้นนักปราชญ์นินทา
มันเกิดมามีปากเสียเปล่า
เหมือนปากเต่าปากกึ่งปากหอย
ปากอันใดเขียนธรรมฐัมมาก
บ่ลำบากฟังมวนเย็นใจ
ปากนำไผเยือกเย็นคือน้ำ
นักปราชญ์เจ้าย่อย่องว่าดี
ปากมีศรีอู่เงืองวิลาส
ปากสะอาดคุณล้นบ่ขาม

จาก ประมวลธรรมยอดคำสอน ภาษาไทยกลาง
และภาษาไทยอีสาน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ฝนตก แดดออก

ฝนตกแดดออก
 นกกระจอกแปลกใจ
 ไผ่ผินบินไป
 ไม้รู้หนทาง
 ไปพบมะพร้าว
 นกหนาวครวญคราง
 พี่มะพร้าวใจกว้าง
 ขอพักสักวัน
 ฝนตกแดดออก
 นกกระจอกพักผ่อน
 พอหายเหนื่อยอ่อน
 บินจรผายผัน
 ขอบใจพี่มะพร้าว
 ถึงคราวช่วยกัน
 น้ำใจผูกพัน
 ไม่ลืมบุญคุณ

ของ รุประณี นาคกรทรพรพ
 ใน รวมบทร้อยกรองสำหรับเด็ก
 ระดับอนุบาลและประถมศึกษา

เพลงชาติ

ธงชาติไทยไกวกวัดสะบัดพลิ้ว
แลร์วิ้วสลับงามเป็นสามสี
ผ้าผืนน้อยบางเบาเพียงเท่านั้น
แต่เป็นที่รวมชีวิตและจิตใจ

ชนรุ่นเยาว์ยืนเรียงระเบียบแถว
ดวงตาแน่วหนึ่งตรงธงไสว
“ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย”
ฟังกราวไตเลือดช่านพล่านทั้งทรวง
ผืนแผ่นดินถิ่นนี้ที่พำนัก
เราแสนรักและแสนจะแทนหวง
แผ่นดินไทยไทยต้องครองทั้งปวง
ชีพไม่ล่วงใครอย่าล้ำมาย้าย

เธอร้องเพลงชาติไทยมันใจเหลือ
พลีชีพเพื่อชาติที่รักทรงศักดิ์ศรี
เพลงกระหึ่มก้องฟ้าก้องชาติตรี
แม่ไพร่ได้ฟังยังถอนใจ

แต่สิ่งหนึ่งซึ่งไทยร้าวใจเหลือ
คือเลือดเนื้อเป็นนอนคอยบ่อนไส้
บ้างหากินบนหน้าตาประชาไทย
บ้างฝักใฝ่ลัทธิชั่วนากลัวเกรง

ทุกวันนี้ศึกไกลยังไม่ห่าง
แต่หัวนทรวรศึกใกล้ไล่ข่มเหง
ถ้าคนไทยหันมาฆ่ากันเอง
จะร้องเพลงชาติไทยให้ใครฟัง

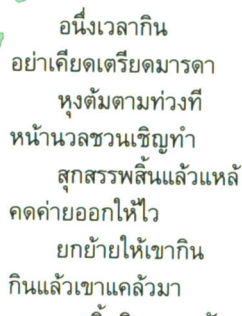
ของ นภลัย สุวรรณธาดา
ใน ดอกไม้ใกล้หมอน

เพลงยาวเจ้าอิศรญาณ

เกิดเป็นคนเชิงคูให้รู้เท่า
อยากใช้เขาเราต้องกัมประนมกร
เป็นบ้ำจั้นิยมชมว่าเอก
อันยศศักดิ์มิใช่เหล่าเมาแต่พอ
บ้างโลดเล่นเดินรำทำเป็นเจ้า
ผีมันหลอกช่างผีตามที่มัน
สูงอย่าให้สูงกว่าฐานนานไปล้ม
คนสามขามีปัญญาหาไว้ทัก
เดินตามรอยผู้ใหญ่หมาไม่กัด
ใครทำดีแล้วก็หย่อนผ่อนลงเอา

ใจของเราไม่สนใจใครจะสอน
ใครเลยท่อนจะว่าตัวเป็นวัวมอ
คนโหยกเหยกรักษายากลำบากหมอ
ถ้าเขาขอเหมือนอย่างเก่าให้เราค้น
เป็นไรเขาไม่จับผิดคิดดูชั้น
คนเหมือนกันหลอกกันเองกลัวเกรงนัก
จะเรียนคมเรียนเถิดอย่าเปิดฝัก
ที่ไหนหลักแหลมคำจงจำเอา
ไปพูดขัดเขาทำไมขัดใจเขา
นักเลงเก่าเขาไม่หาญราญนักเลง

จาก สุภาษิตอิศรญาณ

อนึ่งเวลากิน
อย่าเคียดเดียดมารดา
หุงต้มตามท่วงที่
หน้าवलชวนเชิญทำ
สุกสรรพสิ้นแล้วแห้ง
คดคายออกให้ไว
ยกย้ายให้เขากิน
กินแล้วเขาแคล้วมา
งามสิ้นกินภายหลัง
ถ้วยชามหม้อน้อยใหญ่
ครกเบือและสากเบือ
บวยหวักควรรักษา
อย่าได้อุเบกษา
เสร็จแล้วเจ้าออกไป

จักหุงต้มตามภาษา
เจ้าควรมาจัดแจงทำ
กับนั้นนี่ปึงแกงยำ
อย่างมั่งจ้อเสาะไฟ
อย่าเขื่อนแซเทียวก่ำไป
พาพ่อแม่พี่น้องมา
ครบครันสิ้นพรูพร้อมหน้า
ถ้วนทุกหน้าเขาออกไป
แล้วร่อยซังกวาดคร้วไฟ
ลำดับไว้ตามอัชฌา
อย่าตั้งเพรื่อตักซีกลา
ไว้ให้ตีตามวิสัย
หาน้ำทำดับพื้นไฟ
ซักประตูลับกำซัษคร้ว

จาก วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทคำสอน

อย่านั่งใกล้ถุงเงินคำ	อย่าฟังคำคนล่าย
อย่าจ่ายเงินผิด	อย่าติดใจคนบาป
หื้อหาบไปค้า	ใคร่เป็นข้าหื้ออยู่ตาย
อย่าซี้คร้านลูกขวย	กินงายแล้วอย่านอน
อย่าเคียดต่อหุมู	เข้าทบุญถวยหโมเจือจาน
รู้การคิงบรูการท่าน	อย่าปานใจหมอง
อย่าตีเถียงฟ้า	อย่าเล็งม้าเถียงดาววัน
อย่าพินพร้าเข้าบ้าน	อย่าดำนชู้ด้วยเมียท่าน
อย่าทอดไม้จิ้มคนใด	อย่าไฟไปบรูรัง
อย่าโยะหมา	อย่าฆ่าเด็ก
อย่าขวกเหล็กกาปลอม	อย่าบดอมปูเยยะการหนัก
หื้อรักพ่อแม่	หื้อมีแผหลวงหลาย

จาก วรรณกรรมล้านนา ปู่เจ้าสอนหลาน (ภาคเหนือ)

คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ

ที่ วก ๓๗๒/๒๕๕๒

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกอาขยานภาษาไทยสำหรับนักเรียน

เพื่อให้ นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ มีบทอาขยานภาษาไทยที่มีความงดงามทั้งภาษา กลวิธีการแต่ง และสารประโยชน์ ให้เยาวชนได้ศึกษาวัฒนธรรม คุณธรรมและจริยธรรม อันจะนำไปสู่การร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมชาติ และสนองการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาภาษาไทย กระทรวงศึกษาธิการจึงพิจารณาเห็นสมควรแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกอาขยานภาษาไทยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อพิจารณาคัดเลือกอาขยานสำหรับนักเรียนให้ท่องจำ โดยได้รับคำตอบแทนการประชุมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการให้รางวัล หรือคำตอบแทนผู้จัดทำหลักสูตร หนังสือ หรือคู่มือที่ใช้ในการเรียนการสอน พ.ศ. ๒๕๒๗ ดังรายชื่อต่อไปนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. อธิบดีกรมวิชาการ
๒. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายเลียม พูลเยี่ยม)
๓. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายสาโรช วัฒนสุโรช)

คณะกรรมการ

๑. ศาสตราจารย์จู่ปะนีย์ นาครทรรพ	ประธานกรรมการ
๒. นายประยอม ของทอง	รองประธานกรรมการ
๓. นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	กรรมการ

๔. นางเจลา ปรีชญกุล
ผู้แทนกรมอาชีวศึกษา	กรรมการ
๕. นางวรรณพร ภิมยรัตน์
ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	กรรมการ
๖. นางศิริวรรณ ฉายะเกษศรีน
ผู้แทนกรมสามัญศึกษา	กรรมการ
๗. นางศิริกุล ทองทา
ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	กรรมการ
๘. นายประมวล น้อยเจริญ
ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	กรรมการ
๙. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นายวินัย รอดจ่าย)	กรรมการ
๑๐. ผู้อำนวยการสถาบันภาษาไทย (นางสาวสมพร จารุณี)	กรรมการ
๑๑. นางสาวชฎาดา ้วยวุฒิ	กรรมการ
๑๒. นางจารุณี ผลไธประการ	กรรมการ
๑๓. นางวันเพ็ญ สุทธากาศ	กรรมการ
๑๔. นางปราณี ปราบริปู	กรรมการ
๑๕. นางสาวปริญญา ฤทธิเจริญ	กรรมการและเลขานุการ
๑๖. นางสาวสุชฎาดา กังวาลยศศักดิ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

(นายออรุง จันทวานิช)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ที่ปรึกษา

อธิบดีกรมวิชาการ	(นายอำรุง จันทวานิช)
รองอธิบดีกรมวิชาการ	(นายสาโรช วัฒนสโรช)
ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ	(นายวินัย รอดจ่าย)

คณะกรรมการ

นางจารุดี	ผโลประการ
นางสาวปริญญา	ฤทธิ์เจริญ
นางสาวสุชาดา	กังวาลยศศักดิ์

ผู้สอบทานต้นฉบับ

นางเพชรภรณ์	รีนรมย์
นางวันเพ็ญ	สุทธากาศ
นางปราณี	ปราบริปู

ภาพปก

นายอนุชา	สายสุข
----------	--------

